

Nieuw-Zeelandse veearts pleit voor low-stress veehouden

'Gedrag boer cruciaal'

Heeft u problemen met het koeverkeer? Zijn ze op het kavelpad niet vooruit te branden of krijgt u ze maar moeizaam de melkstal in? Geef dan niet meteen koeien, vloer of stalinrichting de schuld. „De belangrijkste oorzaak is de boer zelf“, zegt Neil Chesterton, warm pleitbezorger van het 'low stress' melkveehouden.

De sympathieke Nieuw-Zeelandse veearts, afkomstig uit Inglewood op het Noordereiland, was eind november op uitnodiging van Vetvice/CowSignals in Nederland. Zo gaf de expert in kreupelheden en koeverkeer onder meer op de Utrechtse faculteit Diergeneeskunde een gastcollege over het omgaan met koeien.

Jachtige boer

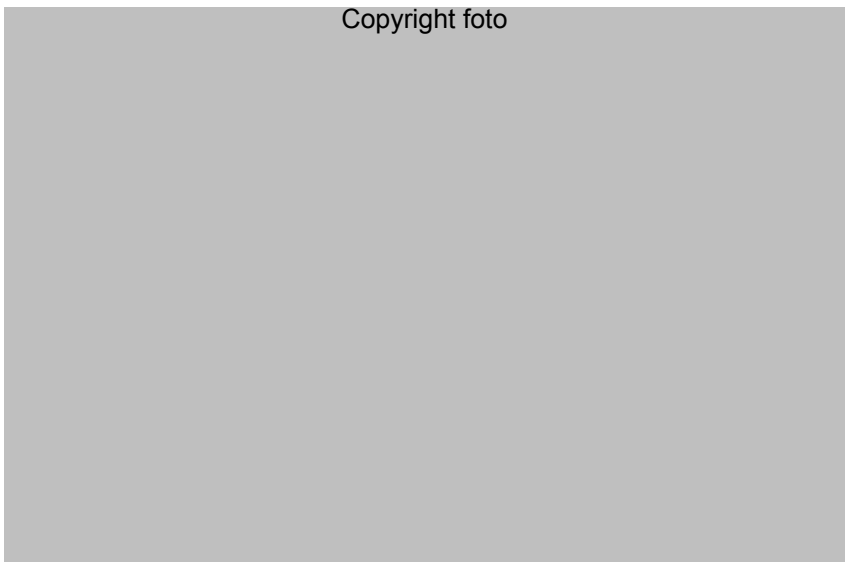
Chesterton vertelde hoe hij eind jaren tachtig vanuit zijn eigen praktijk onderzoek begon te

doen bij zestig boeren. Waarom had de ene veehouder veel kreupele koeien en de andere weinig? De boeren noemden tal van mogelijke oorzaken. Na drie jaar had Chesterton de twee belangrijkste factoren boven tafel: het kavelpad en de jachtige, ongeduldige boer. „Het kavelpad effenen is niet zo moeilijk. Het gedrag van de boer veranderen, dat is een stuk lastiger“, aldus de veearts. Driekwart van al het 'stressgedrag' van de boeren doet zich voor in de wachtruimte en in de melkstal, observeerde hij. „Boeren jagen de koeien op, ze roepen en schreeuwen tegen

ze omdat ze niet snel genoeg de melkstal in of uit gaan. Wij zijn het allemaal gewend, we vinden dat gewoon“, stelt Chesterton. „Maar dat soort gedrag zet een koe onder druk. Ze wordt bang en gaat dus niet sneller, maar juist langzamer bewegen.“ Daardoor wordt de boer nog meer gefrustreerd. Hij jaagt de koeien nog harder op en zo ontstaat een vicieuze cirkel van stress en ongewenst gedrag bij zowel de boer als de koe, schetst hij. Gedragsverandering van de veehouder is daarom cruciaal als je problemen met het koeverkeer wilt aanpakken. Chesterton geeft

Copyright foto

„Boeren jagen de koeien op, ze roepen en schreeuwen tegen ze omdat ze niet snel genoeg de melkstal in of uit gaan. Wij zijn het allemaal gewend, we vinden dat gewoon. Maar dat soort gedrag zet een koe onder druk. Ze wordt bang en gaat dus niet sneller, maar juist langzamer bewegen”, aldus de Nieuw-Zeelandse veearts Neil Chesterton.

Een koe is van nature een prooidier. Ze is altijd alert, ook al lijkt ze rustig te grazen of te herkauwen. Met haar ogen en oren houdt ze alles in de gaten.

inmiddels over de hele wereld trainingen om mensen te leren begrijpen hoe een koe functioneert. In samenwerking met Vetvice zette hij twaalf kenmerken van koeien op een rijtje.

1. Prooidier

„Een koe is van nature een prooidier”, aldus Chesterton. „Ze is altijd alert, ook al lijkt ze rustig te grazen of te herkauwen. Met haar ogen en oren houdt ze alles in de gaten.” Koeien die door een mens worden benaderd, zullen willen bepalen of die persoon een roofdier is of niet. „Ga je ze dan lopen opjagen of met je armen zwaaien, dan verhoogt dat de stress.” Niet doen, dus. En: „Omdat het prooidieren zijn, willen ze in de bescherming van de koppel blijven. Afzondering maakt ze bang.” Zet daarom een (kreupele) koe nooit alleen, adviseert hij.

2. Low stress, niet no stress

Als je wilt dat koeien in beweging komen, mag je ze best een beetje aansporen, bijvoorbeeld om ze uit de box te krijgen, of de wei in, schetst hij. „Niet roepen en schreeuwen tot ze bang worden, maar rustig aansporen. ‘Kom maar, meisjes’, zoiets dus.” Chesterton spreekt daarom ook niet van no stress (stressvrije) melkveehouderij, maar van low stress (geringe stress).

3. Koe is een visueel dier

De plaatsing van de ogen van de koe, aan de zijkant van de kop, maakt dat koeien bijna 360 graden zicht hebben. Maar uitsluitend in een klein gebiedje recht voor hun kop, waar het blikveld van beide ogen overlapt, kunnen ze diepte zien en snelheden inschatten, doceert de dierenarts. „Maar dat kost ze wel even tijd. Een koe die iets vreemds ziet, moet je even de tijd gunnen om ernaar te kijken. Ook als ze een vreemd geluid horen, willen ze

even kijken waar dat geluid vandaan komt.” Als een koe loopt te grazen, heeft ze – met haar kop naar beneden – zelfs nog enig zicht op wat er achter haar gebeurt. „Maar een koe die de kop omhoog heeft, heeft achter haar kont een dode hoek. Precies dáár lopen wij mensen vaak koeien op te drijven, met soms een klapje op de achterhand. De koe kan ons dan niet zien en daar wordt ze bang van.”

4. Zien waar ze loopt

Een koe wil ook kunnen zien waar ze haar voorpoten neerzet. Omdat de achterpoten toch precies op dezelfde plek landen, zijn alleen de voorpoten van belang. Een bijzondere vloer, een rooster of een opstapje: een koe kan er prima overheen, als ze maar even de tijd en de ruimte krijgt om ernaar te kijken. „Koeien die dicht opeengepakt over een kavelpad worden gejaagd, houden de koppen omhoog. Ze kunnen dan niet meer zien waar ze lopen.”

5. Koeien zijn volgers

Nog een belangrijk kenmerk van de koe: ze volgt haar voorgangster. Koeien lopen bij voorkeur achter elkaar, en niet in een brede rij met meerdere koeien naast elkaar. Chesterton illustreert dat met fraaie beelden uit Uruguay, waar een hele lange sliert koeien achter elkaar naar de wei loopt. „Geef ze daarom ook in de wachtruimte de kans om ná elkaar de melkstal in te lopen.”

6. Rangorde

Dat er in een koppel koeien dominante en onderdanige dieren zijn, is genoegzaam bekend. Maar het is niet zo dat de koe die bovenaan in de rangorde staat, ook altijd voorop loopt en altijd als eerste in de melkstal komt, zegt Chesterton. „Van een koppel koeien op een kavelpad loopt ongeveer de helft van alle dominante koeien in het voorste

gedeelte van de koppel. Zo’n 30 procent loopt in het midden en 20 procent van de baaskoeien loopt achteraan.” Het opjagen van de achterste koeien heeft daarom volstrekt geen zin, stelt hij. „Want ranglagere koeien durven ranghogere koeien toch niet voorbij te gaan. Sterker nog: koeien zijn zelfs banger voor een ranghogere koe dan voor een boze boer of een kwaai hond. Een koe zal eerder achteruit lopen richting de hond dan dat ze een dominante koe voorbij gaat.” Kortom: je mag de koeien wel in beweging brengen, maar laat de leiders leiden en de volgers volgen, adviseert hij.

7. Volgorde

Iets wat Chesterton ook heeft ontdekt, is dat de volgorde waarin koeien op het kavelpad lopen, verschilt van de volgorde waarin ze de melkstal binnengaan. In de wachtruimte moeten ze dus even de tijd krijgen om weer in de goede volgorde te gaan staan. Hij laat een video zien met een koe die wel 20 minuten op dezelfde plek blijft staan wachten, terwijl de rest ‘eromheen stroomt’ en rustig de melkstal in gaat. „Als ze zelf de volgorde kunnen bepalen, gaat het soepel en vlot. Als jij de koeien onder druk de melkstal in jaagt, bepaal jij de volgorde. Dan kan een ranglagere koe naast een dominante koe komen te staan. Dat geeft stress, waardoor die koe de melk dan slecht laat schieten.”

8. Eigen cirkel

Elke koe heeft haar eigen cirkel om zich heen. Andere koeien houden daar rekening mee en komen er niet binnen. Normaliter zullen koeien daarom ook nooit met de flanken tegen elkaar staan of lopen, volgens Chesterton. Koeien die tegen elkaar aan worden gedreven, ervaren dus stress. De oren gaan naar achteren, de koppen omhoog. „In hun nood lopen ze zelfs achteruit; iets wat een koe normaal nooit zal doen omdat ze ►

Meeste koeien gestrest

Volgens de Nieuw-Zeelandse veearts Neil Chesterton heeft Australisch onderzoek uitgewezen dat bij 50 procent van alle koeien het gehalte van het stresshormoon cortisol in het bloed te hoog is. Bij 29 procent was het cortisolgehalte verhoogd, slechts bij 21 procent laag. „De overgrote meerderheid van de koeien is dus gestrest en angstig”, aldus Chesterton. Bij koeien met lage cortisolwaarden ligt de melkproductie gemiddeld 6 procent hoger, volgens de Nieuw-Zeelandse. „Hoe lager de cortisol, hoe makkelijker een koe te hanteren is. Minder stress is ook goed voor het welzijn en de gezondheid. Bij runderen die rustig, stressvrij worden gevaccineerd, slaat het vaccin ook beter aan.”

dan niet kan zien waar ze loopt.” Daarom is het belangrijk dat ze – zeker bij de start van het melken – voldoende ruimte hebben in de wachtruimte. „Reken zo’n 2 vierkante meter per koe.” Als je even aan het melken bent, neemt de ruimte automatisch toe. Gebruik het opdrijfhek altijd voorzichtig, steeds een klein beetje vooruit, adviseert hij. „Zet het steeds maximaal 5 seconden aan. De snelheid mag niet hoger zijn dan 6 meter per minuut. Als koeien bang zijn voor het hek, gaan ze er juist met de kop naartoe staan, omdat ze het gevaar willen kunnen zien. Dan staan ze dus precies zoals je ze niet wilt hebben.”

9. Balanspunt

Nog een tip van Chesterton: gebruik het balanspunt van de koe. Dat ligt ter hoogte van de schouder. Loop je langs de koe op, voorbij het balanspunt, dan heeft de koe de neiging om stil te gaan staan. Blijf je achter de schouder, dan loopt ze vooruit.

10. Gevoelig gehoor

Een koe is heel gevoelig voor hard geluid

en hoge tonen. Fluiten, klappen, hard schreeuwen: daar houden ze niet van. „Als je zo achter een koe loopt, loopt die koe vóór je wel door, maar alle koeien die achter je lopen, zullen stoppen.”

Koeien vinden het – vooral in carrouselmelkstallen onder een rond dak – ook heel lastig om te beoordelen waar een geluid vandaan komt. Chesterton: „Als je uitgemolken koeien roepend en fluitend de melkstal uit werkt, durven de volgende dieren niet naar binnen.” Gewoon rustig praten is het allerbeste om ze aan te sporen. „Dat kun je al van jongs af aan doen. ‘Kom maar, meisjes.’ Begin bij je vaarskalfjes, dan wennen ze eraan.”

11. Mensen herkennen

Koeien herkennen mensen, en ze vinden het plezierig als ze worden geaaid en gekroeld. „Zorg daarom altijd dat het eerste contact voor de koeien een prettige ervaring is. Nare ervaringen onthouden ze zeker 12 maanden lang”, weet Chesterton. Als je altijd vriendelijk en zachtmoedig met je vee omgaat, zullen ze het je ook ‘vergeven’ als je een keer uit je slof schiet, geeft hij aan. Maar

voor een veearts die ze bij het eerste contact meteen injecteert, blijven koeien lange tijd heel erg bang.

12. Gewoontedieren

Koeien zijn gewoontedieren. Ze houden van vaste patronen. „Je kunt ze heel ingewikkelde routines aanleren, zolang het maar elke dag hetzelfde is. Dat voorkomt stress.” In Nieuw-Zeeland worden vaarzen voor het afkalven daarom een paar keer door de melkstal geleid, achter oudere koeien aan. „Twee keer is voldoende. Een koe leert heel snel.” Kortom: gun koeien de tijd om hun ding te doen en voorkom stress. „Dan krijg je blije koeien én blije boeren”, besluit hij.

Ook voor het inrichten van voetbaden – een veelvoorkomende stressfactor – heeft Chesterton goede tips. Meer informatie staat te lezen op zijn website, www.lamecow.co.nz. Neil Chesterton werkt nauw samen met Vetvice en The Cow Signals Training Company. Veehouders die meer willen leren over het ‘low stress’ omgaan met koeien, kunnen bij Vetvice terecht voor trainingen en advies bij het (ver)bouwen van stallen. ■

Copyright foto